

Auteur: HOFKENS, L., POLFLIET, L., SIERENS, R., VAN DEN CRUYCE, N., PUT, J., HERMANS, K. en OPGENHAFFEN, T., [Kosten en bijdragen van cliënten in de jeugdhulp](#), Leuven, Opgroeien, 2022, 208 p.

Publicatiedatum: 2022

Thema's: Groeipakket – Armoede - Financiële ondersteuning - jeugdhulp

Wat onderzocht deze studie?

Wat je als jongere, (pleeg)ouder en wettelijke vertegenwoordiger, betaalt voor hulpverlening in de jeugdhulp verschilt nog steeds tussen de verschillende hulpvormen. Zo zijn er verschillen in aanpak tussen en zelfs binnen de verschillende sectoren Integrale Jeugdhulp, is er verschil in de behandeling van gerechtelijke en niet-gerechtelijke jeugdhulp en van dossiers met en zonder maatschappelijke noodzaak. Daarnaast stellen we ook vast dat niet altijd duidelijk is van welke financiële ondersteuning jongeren en hun ouders kunnen genieten wanneer ze gebruik maken van jeugdhulp (onder meer rond zakgeld, schooltoeslag, medisch verzorgingsmateriaal,...).

In opdracht van Opgroeien voerde KULeuven en UHasselt hierover een onderzoek om ten aanzien van het beleid en de praktijk aanbevelingen te formuleren met als doel een betere regeling van en omgang met (gebruikers)bijdragen, kosten en de ondersteuning.

Naast een juridisch onderzoek over wat er wel en niet geregeld is, onderzochten de onderzoekers in een empirisch luik, ook hoe de praktijk dit alles toepast.

Waarom is dit onderzoek belangrijk?

Deze (gebruikers)bijdragen, kosten en prestaties hebben een grote impact op de ouders en gezinnen op het ogenblik dat er een jeugdhulptraject wordt gestart, loopt of wanneer er geschakeld wordt in een traject. De verschillen die ouders opmerken in de kosten die ze moeten betalen voor de ondersteuning doen vragen rijzen op het vlak van legaliteit, duidelijkheid en rechtsgelijkheid.

Het doel van dit onderzoek was om ten aanzien van beleid en praktijk aanbevelingen te formuleren over de regeling van en omgang met (gebruikers)bijdragen, kosten en de impact op prestaties om zo te komen tot een meer transparante en uniforme bijdrageregeling.

Hoe verliep het onderzoek?

Het doel van dit onderzoek was drieledig: het juridisch in kaart brengen van de huidige regelingen met betrekking tot de gebruikersbijdragen, bijkomende kosten en impact op prestaties in geval van jeugdhulp; het geven van een overzicht van de wijze waarop diensten en voorzieningen deze regelingen toepassen; en, ten slotte, het formuleren van aanbevelingen ten aanzien van beleid en praktijk met het oog op een gelijkwaardige behandeling en transparantie.

Om de huidige regelingen met betrekking tot de gebruikersbijdragen, de bijkomende kosten en de impact op prestaties in geval van jeugdhulp in kaart te brengen, gingen de onderzoekers in het juridisch luik op zoek naar relevante, geldende wetgeving.

Binnen het empirisch luik onderzochten ze hoe de concrete toepassing van de bijdragen en kosten verloopt in de praktijk en wat hiervan de impact is, zowel op vlak van de invulling van de geleverde prestaties door de voorzieningen als de ervaring van de gebruikers. Om deze verschillende perspectieven in kaart te brengen, organiseerden de onderzoekers een digitale, kwantitatieve bevraging bij jeugdhulpvoorzieningen. Nadien gingen ze over de bevindingen verdiepend in gesprek met voorzieningen, jongeren en ouders in focusgroepen.

Resultaten in een notendop

Het onderzoek bracht een complexe realiteit aan het licht rond gebruikersbijdragen, bijkomende kosten en prestaties binnen de jeugdhulp in Vlaanderen. Zowel de juridische analyse als het empirisch onderzoek tonen aan dat de huidige regelgeving gefragmenteerd, onduidelijk en onvoldoende afgestemd is op de noden van jongeren, hun ouders en de voorzieningen die jeugdhulp aanbieden.

Juridische analyse

De juridische analyse maakte een onderscheid tussen gebruikersbijdragen en bijkomende kosten enerzijds en prestaties anderzijds. Wat betreft gebruikersbijdragen en bijkomende kosten, blijkt uit de analyse dat de wetgeving op verschillende punten tekortschiet:

- De begrippen ‘gebruikersbijdrage’ en ‘bijkomende kosten’ zijn niet eenduidig omschreven in de wetgeving, waardoor het onderscheid tussen beide vaak onduidelijk blijft.
- De regeling verschilt niet alleen per sector, maar soms zelfs per type voorziening binnen dezelfde sector. Dit leidt tot uiteenlopende bijdrageplichtigen, berekeningsmechanismes en interpretaties, waardoor instanties en voorzieningen veel vrijheid krijgen bij de invulling.
- De wetsebepalingen zijn vaak verouderd, onvoldoende genuanceerd en bieden weinig houvast over toepassingsgebied en onderlinge verhoudingen.
- Bijkomende kosten worden amper wettelijk geregeld. De bestaande bepalingen zijn vaag, wat onzekerheid schept over de concrete toepassing.
- Er is geen duidelijke regeling over bijdragen en kosten wanneer jongeren overschakelen tussen verschillende hulpvormen, flexibel verblijf of voortgezette hulpverlening in de bijzondere jeugdzorg.
- Er bestaat geen wettelijke procedure voor handhaving bij niet-betaling door de bijdrage- of kostenplichtige(n).

Op het vlak van prestaties zijn er ook hiaten, zoals het ontbreken van een zakgeldregeling voor bepaalde groepen jongeren in multifunctionele centra, centra voor integrale gezinszorg en gemeenschapsinstellingen. Een duidelijke definitie van ‘schoolinternaat’ ontbreekt, wat gevolgen heeft voor de toepassing van bestaande regelingen. Daarnaast is het onduidelijk wat jongeren met hun zakgeld mogen betalen en hoe vrij zij hierover kunnen beschikken. Ook de groepspakketregeling en de nieuwe materiële bijstandsregeling zijn niet helder uitgewerkt voor intersectorale verblijfsmodules of flexibel verblijf. Tot slot besteden sociale zekerheid en fiscaal recht weinig aandacht aan residentiële jeugdhulp, waardoor ouders vaak geconfronteerd worden met onduidelijkheid rond hun fiscale statuut en het ontvangen van prestaties.

Empirisch onderzoek

De empirische analyse bevestigt dat het juridische kader in de praktijk niet afdoende duidelijk is. Hierdoor ontstaat er een grote discretionaire ruimte voor voorzieningen, waarvan ze ook

daadwerkelijk gebruikmaken. Voorzieningen hanteren bijvoorbeeld verschillende tarieven voor gebruikersbijdrage en uiteenlopende regelingen rond bijkomende kosten en responsabilisering. Daarnaast verschillen de procedures bij flexibel verblijf en handhaving sterk tussen voorzieningen.

Een bijkomende complicatie is het gebruik van eigen jargon door voorzieningen, dat afwijkt van de wettelijke begrippen. Dit alles zorgt ervoor dat jongeren en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken geconfronteerd worden met diverse kostenregelingen en een gebrek aan transparantie, zowel binnen eenzelfde voorziening als tussen voorzieningen onderling. De invulling van de bijdrage en bijkomende kosten heeft een significante impact op hun financiële situatie en dagelijks leven.

Samenhang met subsidieregelingen en financiële druk

Zowel uit de juridische als de empirische analyse blijkt dat de gebruikersbijdragen- en kostenregelingen sterk samenhangen met sectorale subsidieregelingen. Door het jarenlang niet indexeren van werkmiddelen komt de kwaliteit van zorg onder druk te staan. Voorzieningen worden gedwongen financiële keuzes te maken en doen vaker beroep op doorrekening aan gebruikers, liefdadigheid, sponsoring of personeelsmiddelen om aan basisbehoeften en vrijetijdsactiviteiten te voldoen.

Conclusie en beleidsimplicaties

Het onderzoek concludeert dat een duidelijk en uniform wettelijk kader rond gebruikersbijdragen en bijkomende kosten ontbreekt. De huidige situatie leidt tot grote verschillen in wetgeving en praktijk tussen sectoren en voorzieningen, wat een fundamenteel beleidsdebat vereist. Beleidsmakers worden opgeroepen om werk te maken van een heldere visie rond betaalbaarheid, sociaal ondernemerschap en de verdeling van verantwoordelijkheden en kosten in de jeugdhulp. Daarbij is het essentieel de samenhang tussen eigen bijdrage, bijkomende kosten, gevolgen voor prestaties (zoals gezinsbijslag) en subsidieregelingen integraal te bekijken bij beleidswijzigingen.

1. [HOFKENS, L., POLFLIET, L., SIERENS, R., VAN DEN CRUYCE, N., PUT, J., HERMANS, K. en OPGENHAFFEN, T., Kosten en bijdragen van cliënten in de jeugdhulp, Leuven, Opgroeien, 2022, 208 p.](#)